

**provincie
groningen**

Startnotitie Klimaatadaptatie

1 INLEIDING

2 KLIMAATVERANDERING: NIEUWE VRAGEN EN DILEMMA'S

3 INTERACTIEVE BELEIDSVORMING EN RICHTINGGEVENDE INZET

4 VERDERE PROCES

1 INLEIDING

Het doel van deze startnotitie klimaatadaptatie is de provinciale inzet te bepalen in termen van doelen en uitgangspunten waarmee wij ons willen voorbereiden op het veranderende klimaat. Met deze inzet gaan wij het gesprek aan met andere partijen. Zo gaan we samen met deze partijen formuleren wat in het fysiek-ruimtelijke domein in onze regio aan aanvullende afspraken nodig is om voorbereid te zijn op klimaatverandering. Aan Provinciale Staten vragen we uit te spreken of de benoemde doelen en uitgangspunten de goede richting aangeven.

Het klimaat is aan het veranderen. De langdurige periodes van droogte van de afgelopen paar jaar illustreren dat. Op basis van wetenschappelijke inzichten weten we dat risico's toenemen van langdurige periodes van droogte, (plotselinge) wateroverlast, hitte en overstroming. Dat maakt ons kwetsbaar.

Klimaatadaptatie betekent dat de samenleving zich aanpast aan het veranderende klimaat en schadelijke gevolgen probeert te beperken. Daar gaat deze nota over. **Klimaatmitigatie** is wat we doen om klimaatverandering tegen te gaan, door beperken van CO₂-uitstoot, dan wel vastleggen van CO₂. De provinciale klimaatagenda inclusief de inzet op de energietransitie richten zich op mitigatie. We werken als provincie aan zowel klimaatadaptatie als klimaatmitigatie.

De Nederlandse overheden hebben in 2018 met het **Bestuursakkoord Klimaatadaptatie** afgesproken dat we ons de komende jaren voorbereiden op deze klimaatverandering. Het hoofddoel daarvan is dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Dat kunnen we als overheden niet alleen doen. We hebben bewoners, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven hard nodig om hier samen uitvoering aan te geven.

Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor belangen als landbouw, natuur, water en infrastructuur. Het stelt ons vanuit diverse beleidsvelden voor grote en complexe opgaven, waarbij vele belangen spelen. Dit vraagt om een samenhangende integrale aanpak. Vrijwel alle provinciale belangen zoals die in onze huidige Omgevingsvisie zijn benoemd, ondervinden gevolgen van klimaatverandering: ruimtelijke kwaliteit, vestigingsklimaat, infrastructuur, vitale landbouw, landschap en erfgoed, biodiversiteit, waterveiligheid, bereikbaarheid en milieu. In de nieuwe Omgevingsvisie die wij in 2022 willen vaststellen, zal integraliteit nog steviger worden opgepakt.

Wij gaan rond klimaatadaptatie een proces in van interactieve beleidsvorming en uitvoering met andere overheden en partijen. De stappen in dat proces beschrijven we in paragraaf drie. Vanuit de provinciale belangen formuleren we enkele kaders in de vorm van doelen en uitgangspunten die onze inzet in dat proces zijn. De gesprekken die wij gaan voeren met andere overheden en partijen, zullen leiden tot een gezamenlijke Regionale Adaptatiestrategie en een uitvoeringsprogramma en zal betrokken worden bij de nieuwe Omgevingsvisie die wij in 2022 willen vaststellen.

2 KLIMAATVERANDERING: NIEUWE VRAGEN EN DILEMMA'S

1 INLEIDING

2 KLIMAATVERANDERING: NIEUWE VRAGEN EN DILEMMA'S

3 INTERACTIEVE BELEIDSVORMING EN RICHTINGGEVENDE INZET

4 VERDERE PROCES

De provincie beschikt momenteel niet over een visie of kader rond klimaatadaptatie. Wel hebben we in de Omgevingsvisie en -verordening beleid en regels opgenomen ten aanzien van:

- waterveiligheid;
- kustverdediging, het regionale systeem;
- waterrobuuste inrichting;
- oppervlaktewater;
- landbouw en natuur;
- grondwater.

Tegelijk is klimaatadaptatie een onderwerp waarvan de samenleving zich langzamerhand steeds meer bewust wordt van de noodzaak om hier werk van te maken.

Klimaatverandering speelt wereldwijd. Onze regio is ook afhankelijk van ontwikkelingen die zich wereldwijd en Europees zich voordoen. Ter illustratie: we kennen sinds 2018 jaarlijks een lange periode van neerslagtekort. De voorspellingen zijn dat dergelijke perioden zich vaker zullen gaan voordoen. Onze regio is in perioden van droogte afhankelijk van het zoetwaterreservoir van het IJsselmeer. Het IJsselmeer wordt gevoed met water afkomstig uit het stroomgebied van de Rijn. De gletsjers in de Alpen voeren minder smeltwater aan en de Rijn wordt daardoor geleidelijk steeds meer een regenrivier.

De Rijn is de voornaamste bron van het IJsselmeer en dat is hét grote waterservoir van Nederland. Naar verwachting neemt de komende jaren het watergebruik toe. Als de beschikbaarheid van IJsselmeerwater door langdurige droogte afneemt, neemt het risico op 'nee-verkopen' toe. Gevolgen zijn: gewasschade, verdroging van natuurgebieden, bodemdaling, problemen met vervoer over water, funderingsproblemen, verzilting, natuurbranden, etc. Vanuit klimaatadaptatie is de grote vraag: hoe zorgen we ervoor dat we deze risico's in de toekomst minimaliseren?

Klimaatverandering zorgt voor extremere weersomstandigheden. In Nederland moeten we er rekening mee houden dat er vaker langere perioden met een neerslagtekort optreden, er vaker sprake zal zijn van (lokale) wateroverlast en dat de zeespiegel stijgt. Daarnaast zal de gemiddelde jaartemperatuur en de maximale temperatuur stijgen.

Deze veranderingen in het klimaat kunnen grote gevolgen hebben. Droogte en (plotseling hevige) regenval kunnen grote schade aanrichten aan eigendommen van bewoners, infrastructuur, landbouw en natuur. De stijging van de zeespiegel raakt aan onze veiligheid. Hoge temperaturen in de zomer kunnen met name in het stedelijk gebied leiden tot gezondheidsproblemen en bijvoorbeeld tot problemen bij de bediening van bruggen. De algehele temperatuurstijging heeft gevolgen voor de biodiversiteit.

? Klimaatverandering plaatst de samenleving voor nieuwe vragen en dilemma's. Zoals bij langdurige droogte:

Hoe kunnen we ons zo voorbereiden dat we lastige keuzes in de toekomst niet hoeven te maken?

Kunnen we alle belangen op de lange duur nog blijven bedienen?

Wie is ervoor verantwoordelijk dat er genoeg zoetwater beschikbaar is?

Hoe gaan we om met verzilting?

Kunnen we er altijd van op aan dat we voldoende water uit het IJsselmeer kunnen ontvangen, of doen we er goed aan meer zelfvoorzienend te zijn?

? De voorspelde wateroverlast plaatst ons eveneens voor dilemma's:

Wat is de rol van de gemeente, waterschap en provincie bij het voorkomen van het schade door clusterbuien?

Welke technische maatregelen nemen we om overtollig water af te voeren naar zee?

Hoe kunnen we - meer dan nu - het water langer vasthouden, om perioden van droogte op te vangen?

Hebben we voldoende kennis om de goede keuzes te maken?

En wie is voor de keuzes verantwoordelijk?

Om goede oplossingen te formuleren op de effecten van klimaatverandering, is een gedegen analyse nodig van de gevolgen. Voor onze regio werken we daaraan samen met gemeenten en waterschappen door 'stress-testen' uit te voeren. Met deze stress-testen krijgen we een eerste concreet beeld van de risico's en kwetsbaarheden die onze aandacht vragen.

Het is belangrijk, maar niet genoeg, om de lokale en regionale knelpunten in beeld te hebben. Een deel van de oplossingen ligt op bovenregionaal niveau. Zo zijn we voor de toevoer van zoetwater afhankelijk van water uit het IJsselmeer en uit Drenthe. Het IJsselmeer is niet alleen voor ons hét waterreservoir, maar ook voor andere regio's. Indien in andere regio's water wordt vastgehouden, kan dat tot gevolg hebben dat onze regio - die meer aan het einde van een keten ligt - "droog" komt te staan. Dat vraagt om afspraken tussen regio's, waarbij opvattingen en belangen uiteen kunnen lopen. Op het moment dat zich een nijpende situatie voordoet, treden afspraken in werking over de prioriteitsvolgorde (verdringingsreeks). Om te voorkomen dat we scherpe keuzes moeten maken en zich calamiteiten voordoen, zullen we regionaal en bovenregionaal moeten afstemmen hoe en waar we water vasthouden en verdelen.

1 INLEIDING

2 KLIMAATVERANDERING: NIEUWE VRAGEN EN DILEMMA'S

3 INTERACTIEVE BELEIDSVORMING EN RICHTINGGEVENDE INZET

4 VERDERE PROCES

3 INTERACTIEVE BELEIDSVORMING EN RICHTINGGEVENDE INZET

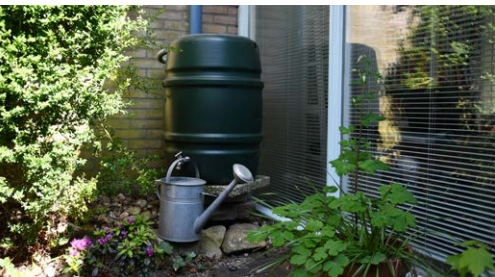
Wij nemen op meerdere vlakken initiatieven rond het thema klimaatadaptatie. Voor zover dat betrekking heeft op het **ruimtelijk-fysieke domein**, doen we dat samen met de andere overheden in het kader van het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie 2018 (bijlage). Daarin zijn afspraken opgenomen over de processtapen die Rijk, waterschappen, gemeenten en provincies samen met stakeholders willen doorlopen. Dit proces is een vorm van interactieve beleidsvorming, waarbij we als samenwerkende partners ieder vanuit een eigen rol en verantwoordelijk optrekken. Dit proces mondt uit in een Regionale Adaptatiestrategie (RAS).

Wij werken nauw samen in onze werkregio. Nederland is ingedeeld in zogenaamde werkregio's die werken aan klimaatadaptatie. De provincies Groningen en Drenthe, de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest, de Groninger gemeenten, de vier Noord-Drentse gemeenten, de Veiligheidsregio en de Waterbedrijven werken samen in één werkregio Groningen/Noord-Drenthe. Samen met de werkregio Fryslân valt deze werkgroep onder het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO). De gedeputeerde water van de provincie Groningen bekleedt het voorzitterschap van dit overleg.

De eerste stap in het interactieve proces, bestaat uit een analyse van de problematiek. Uit stress-testen van gemeenten, waterschappen en provincie, gaat blijken wat we in onze regio aan risico's tegen komen. Mede op basis van de stress-testen starten we een brede risicodialoog met stakeholders. De uitkomsten daarvan leiden tot een gezamenlijk geformuleerde RAS en een Uitvoeringsagenda.

Wij zien de RAS als een belangrijk document, waarin de inhoudelijke aanpak op strategisch niveau aan de orde komt en de rollen en verantwoordelijkheden van elke partij. Elke deelnemende partij zal vanuit zijn eigen opvattingen en belangen inbreng leveren. De werkregio is verantwoordelijk voor de totstandkoming van de RAS. Wij zijn voornemens om het RAS aan Provinciale Staten ter instemming voor te leggen.

De RAS kan leiden tot voorstellen om bestaand beleid te wijzigen, om dat vervolgens te borgen in visies en beleid. We zullen in samenhang met de RAS in gezamenlijkheid maatregelen formuleren, afspraken maken over de verdeling van verantwoordelijkheden en de uitvoering ter hand nemen. Het Rijk zal vanuit het Deltafonds vanaf 2021 voor de uitvoering van de maatregelen in de Uitvoeringsagenda middelen beschikbaar stellen. Eventuele budgettaire gevolgen voor de provincie, zullen langs de reguliere besluitvorming later aan u worden voorgelegd.

Gelet op de provinciale belangen en de procesafspraken die wij in het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie hebben gemaakt, formuleren wij de kaders voor dit proces in de vorm van vier doelen en vier uitgangspunten. De door u vastgestelde doelen en uitgangspunten zullen wij inbrengen in het gezamenlijke proces.

WE KIEZEN DE VOLGENDE DOELEN:

Primaire doelen

- 1 Minimalisatie van schade door hittestress, wateroverlast en droogte;
- 2 Beschikbaarheid van voldoende zoetwater van voldoende kwaliteit voor de diverse belangen;

Secundaire doelen

- 3 Kennisvergroting, innovatie en nieuwe werkgelegenheid;
- 4 Bewustwording publiek

WE KIEZEN DE VOLGENDE UITGANGSPUNTEN DIE WE INBRENGEN IN HET PROCES VAN DE RAS:

- 1 (Water)veiligheid; veiligheid en droge voeten staan voorop
- 2 Vasthouden van water ('sponsgedachte') en het toenemende belang van water als ordenend principe. Daarin past: vasthouden wateroverschotten voor perioden van droogte, structuurverbetering van de bodem, 'bewust' afvoeren overtollig water, vergroten strategische grondwatervoorraden;
- 3 Integrale gebiedsgerichte benadering voor ruimtelijk-fysieke inrichting. Daarbij gaat meervoudig gebruik van ruimte boven enkelvoudig gebruik. Daarin passen combinaties in beleid en uitvoering van doelen in bijvoorbeeld voor de landbouw, natuur, industrie, landschap, erfgoed, woningbouw en infrastructuur;
- 4 We willen hierbij zo veel mogelijk inzetten op betaalbare oplossingen.

We willen nauw samenwerken met de andere overheden en stakeholders, waarbij ieder vanuit een eigen rol en (wettelijke) verantwoordelijkheden bijdraagt. De provincie zal zich vooral richten op bovenlokale en bovenregionale samenhang. In het gesprek met andere overheden willen we invulling geven aan onze rol. Die kan soms agenderend zijn, faciliterend, verbinder tussen stad en land, regisserend of als belangenbehartiger van de regio. De concrete invulling van rollen zien wij als onderdeel van het proces dat we samen in gaan.

In dit proces zullen we als provincie volgens deze kaders een voorbeeldrol vervullen. Daarbij zullen we met name het bewust gebruik van zoetwater door alle belanghebbenden stimuleren. Daarin passen stimulansen voor efficiënt gebruik, waterbesparende technieken en slim omgaan met water.

De uiteindelijke Regionale Adaptatie Strategie (RAS) zal leiden tot een strategie gebaseerd op tussendoelen voor 2030 en deze zullen wij monitoren.

Het bovenstaande heeft betrekking op het fysiek-ruimtelijke domein. Naast het fysiek-ruimtelijke domein, nemen wij initiatieven die eveneens van belang zijn voor een samenhangende aanpak van klimaatadaptatie. Deze, hierboven secundaire doelen genoemd, zijn 'kennis & innovatie' en 'publiek en bewustwording'.

In Noord-Nederland is veel kennis en ervaring op het gebied van energie, water, kustbeheer, veiligheid, gebiedsprocessen en bestuur. Sinds 2018 is het Global Centre on Adaptation (GCA) in Groningen gevestigd. Deze aanwezigheid biedt een kans om bestaande en nieuwe kennis in een internationaal netwerk te benutten. De kansen die klimaatverandering biedt voor bedrijven en voor nieuwe werkgelegenheid, willen wij benutten.

1 INLEIDING

2 KLIMAATVERANDERING: NIEUWE VRAGEN EN DILEMMA'S

3 INTERACTIEVE BELEIDSVORMING EN RICHTINGGEVENDE INZET

4 VERDERE PROCES

4 VERDERE PROCES

Zoals aangegeven, staan we aan het begin van een proces waarin we samen met andere overheden en stakeholders moeten komen tot gezamenlijke en samenhangende aanpak in de fysiek-ruimtelijk sfeer. Wij hechten er aan dat proces zorgvuldig te doorlopen: daarmee moet de basis worden gelegd voor een langjarig commitment van betrokken partijen. Dat commitment betreft borging in beleid, een meerjarige adaptatiestrategie, een heldere verdeling van verantwoordelijkheden, een pakket maatregelen en voorstellen voor organisatie en uitvoering.

De maatregelen als gevolg van het coronavirus heeft geleid tot vertraging van diverse voorbereidende activiteiten. Vooralsnog gaan we er van uit dat wij een Regionale Adaptatiestrategie (RAS) in de eerste helft van 2021 gereed hebben. Wij zullen u de RAS ter vaststelling voor leggen. Wij zullen dat document voorzien van voorstellen voor een vervolg.

